

Цей переклад підготовлений Радою Європи в межах Плану дій Ради Європи для України на 2018-2021 роки та фінансований за рахунок коштів на рівні Плану дій, наданих Естонією, Ірландією, Латвією, Литвою, Ліхтенштейном, Люксембургом, Нідерландами, Норвегією, Польщею, Румунією, Туреччиною, Угорщиною, Фінляндією, Чеською Республікою, Швейцарією, Швецією та Канадою.

This translation is produced by the Council of Europe within the framework of the Council of Europe Action Plan for Ukraine 2018-2021 and funded with Action Plan-level funds provided by the Czech Republic, Estonia, Finland, Hungary, Ireland, Latvia, Liechtenstein, Lithuania, Luxembourg, the Netherlands, Norway, Poland, Romania, Sweden, Switzerland, Turkey and Canada.

Moldovan i Інші проти Румунії (№ 2) - 41138/98

Рішення від 12.7.2005 [Секція II]

Стаття 14

Дискримінація

Тривалість і результат провадження, розпочатого селянами-ромами після вбивства їхніх родичів і знищення будинків: *порушення*

Стаття 3

Поводження, що принижує гідність

Нелюдське поведіння

Умови життя і дискримінація селян-ромів після вбивства їхніх родичів і знищення будинків: *порушення*

Стаття 8

Стаття 8-1

Повага до сімейного життя

Повага до житла

Повага до приватного життя

Загальне ставлення державних органів, зокрема неодноразова неспроможність припинити посягання на права заявників-ромів, що викликало відчуття небезпеки: *порушення*

Факти: Справа стосується 25 заявників, 18 із яких погодились на дружнє врегулювання (див. *Moldovan i Інші проти Румунії (№ 1)*, рішення від 5 липня 2005). У 1993 році між трьома чоловіками-ромами і одним селянином, не ромом, розпочалась бійка, під час якої син останнього, який втрутився у сварку, був вбитий ударом ножа в груди одним із ромів. Троє ромів сховались у сусідньому будинку. Поруч зібрався розлючений великий натовп; керівник місцевої поліції та кілька інших поліцейських були у натовпі. Будинок був підпалений. Двоє ромів змогли втекти, але натовп погнався за ними і забив до смерті. Третій чоловік не зміг вийти з будинку і згорів у вогні. Заявники стверджували, що поліція підбурювала натовп знищити інші будинки в селі, що належали ромам. Наступного дня 13 таких будинків були повністю знищені, у тому числі будинки заявників (у випадку однієї заявниці – будинок її матері). Велика частина майна заявників була також знищена. Одна заявниця стверджувала, що коли вона намагалась потрапити до свого будинку, то в неї почали шпурляти каміння. Інша заявниця стверджувала, що її побили поліцейські, які також порснули їй у обличчя перцевим газом. Один заявник

стверджував, що його вагітну дружину побили, і тому їхня дитина має вроджені мозкові вади.

Ромські мешканці села подали кримінальну скаргу проти осіб, яких вважали винними, у тому числі проти шести поліцейських. У 1995 році усі справи, що стосувались працівників поліції, були закриті. У 1997 році у окружному суді розпочався кримінальний процес проти 11 мешканців села разом з розглядом цивільного позову про відшкодування шкоди. Кілька свідків заявили, що поліцейські спровокували погром і дозволили селянам вбити трьох ромів і знищити їхні будинки. Під час судового розгляду усі підсудні, котрі не були працівниками поліції, підтвердили, що поліцейські підбурювали натовп підпалювати будинки і намагались приховати те, що трапилось. Суд встановив, що селяни хотіли «очистити» своє село від «циганів», і місцева влада їх у цьому підтримувала. Окружний суд у вирокі постановив, що ромська громада була маргіналізованою, виявляла агресивну поведінку, ігнорувала та свідомо порушувала правові норми, прийнятні у суспільстві.

П'ятеро селян були визнані винними у вбивстві, а 12 (у тому числі п'ятеро перших) – у інших злочинах. Суд призначив покарання від одного до семи років позбавлення волі. Апеляційний суд визнав шостого селянина винним у злочині і збільшив покарання, призначене одному з підсудних; він зменшив покарання, призначене іншим підсудним. У листопаді 1999 року Верховний суд залишив без змін вирок у частині, що стосувалась знищення майна, але перекваліфікував обвинувачення у вбивстві на умисне вбивство стосовно трьох підсудних. У 2000 році двоє засуджених селян були помилувані Президентом.

Після цього уряд Румунії виділив кошти на відновлення пошкоджених або знищених будинків. Вісім будинків були відбудовані, але заявники надали фотографії, котрі засвідчували, що у цих будинках неможливо жити: між вікнами і стінами були широкі тріщини, а покрівлі не були завершені. Троє будинків не були відбудовані, у тому числі будинки двох заявників. Відповідно до наданого Урядом висновку експертизи, шкода, завдана будинкам двох заявників, не була усунена, а будинки двох інших були відновлені, проте частково.

Заявники стверджують, що після подій 1993 року вони були змушені жити у курниках, свинарниках і у підвалах без вікон, або ж в умовах надмірної тісняви і сильного холоду, і таке становище тривало протягом багатьох років, а для деякого триває і досі. Тому багато хто з них і їхніх близьких тяжко захворіли.

Окружний суд присудив заявникам від 17 до 3 745 євро (EUR) на відшкодування матеріальної шкоди за знищені будинки. Удова однієї з жертв отримала лише половину мінімальної пенсії за втратою годувальника для своєї дитини на тій підставі, що жертви самі спровокували скоєні злочини. Зрештою, суд залишив без задоволення усі клопотання, які подали заявники стосовно відшкодування моральної шкоди. Водночас, у 2004 році апеляційний суд надав шести заявникам відшкодування моральної шкоди у розмірі від 575 до 2 880 EUR.

Право – Стаття 8: Суд не може розглядати скарги заявників щодо знищення їхніх будинків та їхньої власності та їх передбачуваного виселення із села, оскільки ці події відбулися до ратифікації Румунією Конвенції, яка сталася в 1994 році. Водночас, докази, надані заявниками, та рішення, постановлені судами у цивільних справах, чітко вказують на те, що поліція була причетна до спалення ромських будинків і намагалася приховати те, що сталося. Вигнані зі свого села і з будинків, заявники були вимушені жити, а деякі продовжують жити, у великій тіснязі і в жакливих умовах, у помешканні родичів або друзів. З огляду на прямі наслідки дій представників держави для прав заявників, на Уряд покладається відповідальність за умови життя останніх. Питання про умови життя підпадає під право заявників на повагу до їхнього приватного та сімейного життя та їхнього житла.

Незважаючи на причетність представників держави до спалення будинків заявників, прокуратура не порушила кримінального провадження проти цих посадових осіб, що перешкодило національним судам притягнути їх до відповідальності і покарати; національні суди протягом багатьох років відмовлялися присудити заявникам відшкодування матеріальної шкоди за знищення їхньої власності та меблів; через десять років після подій було видано компенсацію за зруйновані будинки, але не за втрату майна; у вирoku стосовно обвинуваченого селянина суд зробив дискримінаційні зауваження щодо ромського походження заявників; заяви, подані заявниками про відшкодування моральної школи, були відхилені судом першої інстанції; обласний суд присудив лише половину аліментів удові для її неповнолітньої дитини на тій підставі, що жертви померли внаслідок злочинів, спровокованих ними самими; три будинки не були відбудовані владою, а ті, які, як передбачається, мали бути відновлені, залишаються непридатними для проживання; більшість заявників не повернулися до своїх сіл і живуть розкиданими в Румунії та Європі. Ці докази в цілому свідчать про загальне ставлення з боку румунських органів влади, що закріпило почуття невпевненості заявників після червня 1994 року і вплинуло на їхнє право на повагу до приватного і сімейного життя та житла. Таке ставлення і той факт, що органи влади неодноразово не припиняли порушення прав заявників, є серйозним тривалим порушенням статті 8.

Висновок: порушення (одноголосно).

Стаття 3: Умови, у яких заявники жили протягом останніх десяти років, і згубні наслідки цієї ситуації для їхнього здоров'я та добробуту, в сукупності з тривалістю часу, протягом якого вони були змушені жити в цих умовах, і загальним ставленням влади, мали завдати їм значних психологічних страждань, а, отже, підривали їхню гідність і змушували їх відчувати себе приниженими і зневаженими. Більше того, зауваження щодо чесності та способу життя заявників, зроблені деякими державними органами, які займалися справою, виглядають суто дискримінаційними. Оскільки дискримінація за ознакою раси сама по собі може спричиняти поведження, що принижує гідність, у розумінні статті 3, ці зауваження повинні розглядатися як обтяжуюча обставина при розгляді скарг заявників за цією статтею. Життєві умови заявників та расова дискримінація, яка їм була завдана публічно через спосіб, у який різні державні органи ставилися до їхніх скарг, є посяганням на їхню гідність, яка, за обставин даної справи, становить "поведження, що принижує гідність", у розумінні статті 3.

Висновок: порушення (одноголосно).

Стаття 6 § 1 – *Доступ до суду*: Не було встановлено, що заявники за обставин справи мали можливість подати проти поліції цивільний позов про відшкодування збитків. Отже, Суд не може визначити, чи могли національні суди виносити рішення щодо вимог заявників у випадку, якщо останні, наприклад, намагалися б притягнути до цивільної відповідальності певних працівників поліції. Проте заявники подали цивільний позов проти мешканців, не поліцейських, які були визнані винними судом кримінальної юрисдикції, вимагаючи компенсації за знищення своїх будинків. Вони отримали компенсацію, що свідчить про ефективність цього позову. За таких обставин Суд вважає, що заявники не можуть вимагати додаткового права на подання окремого цивільного позову проти співробітників поліції, причетних до тих самих подій.

Висновок: відсутність порушення (п'ять голосів проти двох).

Право на справедливий судовий розгляд протягом розумного строку: згаданий строк становив більш ніж 11 років.

Висновок: порушення (одноголосно).

Стаття 14: На заявників напали через їхнє ромське походження. Не маючи можливості дослідити питання про спалення будинків заявників та вбивства, Суд, однак, зауважує, що ромське походження відповідних осіб, схоже, мало вирішальний вплив на тривалість та результат внутрішнього провадження. Він відзначає, зокрема, дискримінаційні зауваження, зроблені державними органами протягом усього провадження, та категоричну відмову, якою вони відповідали до 2004 року заявникам, котрі просили компенсацію за знищення їхніх будинків. Румунський уряд не надав жодного виправдання різниці у ставленні до заявників.

Висновок: порушення статті 14 в сукупності зі статтями 6 і 8 (одноголосно).

Стаття 41: Суд присудив заявникам на відшкодування матеріальної і моральної шкоди суми у розмірі від 11 000 до 95 000 EUR.